

ประเพณีลำเต็อนห้า
ตำบลนากลาง อำเภอสูงเนิน
จังหวัดนครราชสีมา

โดย
องค์การบริหารส่วนตำบลนากลาง
อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

ทะเบียนรายชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น

- () ด้านเกษตรกรรม () ด้านอุตสาหกรรม
- () ด้านหัตถกรรม () ด้าน การแพทย์แผนไทย
- () ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (/) ด้านศิลปกรรม
- () ด้านภาษาและวรรณกรรม
- (/) ด้านอื่น.....

ประเพณีรำเดือนห้า

ประวัติความเป็นมา

ลำเดือนห้า (ร่องรอยแอ่วลาวสายมิตรภาพ) อำเภอสีคิ้ว อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

เดือนสี่เดือนห้าของชาว “เมืองบน” ถิ่นฐานของชาวไทลาว นับแต่เมืองสระบุรีเลี้ยวขวาไปทางด้านทิศตะวันออก ถือเป็นช่วงเวลาแห่งความสุข เพราะหลังจากสิ้นสุดฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว ชาวบ้านจะพากันร้องรำทำเพลงเล่นการสนุก ประเพณี “แอ่วลาวเป่าแคน” (ไปเที่ยวเกี่ยวผู้หญิง/ลงช่วง) จึงคึกครื้นรื่นเริงไปทั่ว ดังพระราชหัตถเลขาของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงกล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ความว่า

“...วังหน้า ท่านเสด็จขึ้นไปสีทา แต่ ณ วัน ๖ ๑๑ ๓ ๔ ค่าแล้ว เดือนนี้ก็เป็นเดือนบุญ ไร่นาเขาเลิกแล้วเป็นที่ ลาวเขาเล่นสนุก...วาจาของคนบางพวกพูดกันว่า เมืองลาวเหมือนเมืองสวรรค์ ทั้งหญิงทั้งชาย ตั้งแต่บ่ายจนถึงมืดมีแต่ สนุก ร้องรำทำเพลงรื่นเริงอยู่เป็นนิตย์...”

เป็นที่ทราบกันดีว่า “วังหน้า” คือ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระอนุชาหรือกรม พระราชวังบวรสถานมงคลในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และทรงเป็นกษัตริย์องค์ที่สอง โปรดการสนุก ชอบแอ่วลาวเป่าแคนมาก จนถึงกับไปสร้างพระตำหนักไว้ ณ บ้านสีทา (พ.ศ.๒๔๐๒-๒๔๐๘) เมืองสระบุรี เป็นที่ ประทับ

สระบุรี เป็นเมืองเก่าและเป็นเสมือนชุมทางหรือเมืองหน้าด่านสู่หัวเมืองทางด้านทิศตะวันออกมาแต่โบราณ จึงมีชาวไทลาว ทั้งจากหัวเมืองเหนือ ที่เรียกตนเองว่า “ไทยวน” (อพยพจากเชียงแสนมาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์) และหัวเมืองลาวตะวันออก หรือ “ไทลาวเวียงจันทน์” รวมถึงลาวจากหัวเมืองอื่น ๆ ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่กันหนาแน่น การเดินทางสายนี้ในอดีตเต็มไปด้วยอุปสรรคอันตรายนานัปการ เนื่องจากต้องเดินทางผ่านเทือกเขาตองพญาไฟหรือตอง พญาเย็นในปัจจุบัน แต่ถึงกระนั้น ก็ไม่สามารถหยุดยั้งความมุ่งมั่นพยายามของนักบุกเบิกแสวงโชค เช่น นายฮ้อยหรือ พ่อค้าไปได้ ตลอดเส้นทางอันอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ จึงมีชาวลาวจับจองที่ดินสร้างบ้านเรือน กระจายเป็นหย่อมย่านอย่างถาวร

ปัจจุบัน หมู่บ้านชาวไทลาวและชาวไทยวน กระจายอยู่ตามสองฟากฝั่งแม่น้ำป่าสักและถนนมิตรภาพระหว่าง สระบุรี-นครราชสีมา มีทั้งกลุ่มคนที่อาศัยอยู่แต่เดิมและอพยพย้ายถิ่นมาตั้งหมู่บ้านเพิ่มเติมในภายหลัง

ดังนั้น ประเพณีแอ่วลาวเป่าแคนของชาวไทลาวในอดีต จึงยังคงพบเห็นได้ในชุมชนบางแห่ง เช่น “ลำเดือนห้า” ของชาวลาวและชาวไทยวนในอำเภอสีคิ้วและอำเภอสุงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

ลำเดือนห้า เริ่มต้นขึ้นในวันสงกรานต์ วันที่ ๑๓ เมษายน ต่อเนื่องไปจนถึงก่อนวันเข้าพรรษา

สาระสำคัญ

ลำเดือนห้า คือรูปแบบและทำนองการลำ ที่พัฒนามาจากการพูดคำขวัญเกี่ยวของหนุ่มสาวในลานช่วง หมายถึง ปฏิภาณกวีที่คนโบราณใช้โต้ตอบกันในเชิงอุปมาอุปไมย ซึ่งยังไม่พัฒนาไปสู่การเป็นหมอลำอาชีพรับจ้างแสดงบนเวที หากแต่เป็นการละเล่นเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของชุมชน เช่นเดียวกันกับการจับมือเต้นรำในลานช่วงของหนุ่มสาวในหลายกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ลีซู ม้ง และอาข่า เป็นต้น

หมอลำคนหนึ่งจะเป่าแคนในจังหวะพ็อนรำ ด้วยลายทางสั้น (Diatonic Major) เช่น ลายไป๋ซ่ายและลายสร้อยหรือลายติดสอด พร้อมกับพาผู้เล่นเดินพ็อนรำเป็นวงกลมทวนเข็มนาฬิกา ระหว่างนี้ ผู้เล่นจะแบ่งเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ฝ่ายชายจะเป็นผู้ลำขึ้นก่อนเป็นการเชิญชวนให้ฝ่ายหญิงมาเล่นด้วย เมื่อฝ่ายหญิงมาถึงก็จะปรบมือให้เข้ากับจังหวะแคนพ็อนเข้ามาร่วมวงด้วย จะมีการลำถามข่าวซึ่งกันและกัน เกี่ยวกันไปมา และอาจจะมีการต่อว่าต่อขานกันบ้างตามทำนองพูดจา ดนตรีที่ใช้ประกอบมีแคนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ทำนองลำ ผู้ลำก็จะลำเคล้าคลอเข้ากับแคนไปเรื่อย ๆ โดยคำขึ้นต้นมักจะขึ้นว่า “ผู้ตีเอ๋ย” หรือ “คนงามเอ๋ย” หรือ “สวยเอ๋ย” หรือบางทีก็ลำขึ้นกลอนไปเลย ส่วนแคนก็จะยี่นจังหวะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เล่นได้รำพ็อนเข้าจังหวะ

